

Den osvikliga
Fritänkaren

Nr. 185 Vårvintern 2010

Adertonde årgångens fjärde nummer.

Innehåll i detta nummer:

Filmen alla talar om – och några till	2
Språk utan gränser (<i>Amici Linguarum</i>)	5
Musikens språk	6
En rektors avsked	7
Wagners genombrottsopera	8
Verdis triumf	9
Kalender, mars-april 2010	10
Resan trots allt, del 9 : <i>Resans clou och avslutning</i>	11
Rekordresan, del 4: <i>Krisen i Rishikesh, den långa svåra vägen till Auli, och seger</i>	12
Resan till Phuktar, del 6 : <i>Resan till Zanskar</i>	13
Nya lektioner i Zanskar, del 16: <i>Krisen</i>	15
Den lugna stormresan, del 14: <i>Yuksomfrågan</i>	16
Min vän Ahasverus, del 96: <i>Annie Besant</i>	17
Symptomatisk statistik	19

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på över 7 år.

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumerat även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 28.2.2010

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 209

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

Filmen alla talar om – och några till

”Avatar” är kanske den viktigaste film som gjorts sedan Al Gores ”En obekväm sanning” med tät och fascinerande symbolik hela vägen, men framför allt är detta kanske den bästa *science fiction*-film som gjorts. Allt är bra med den – den är framför allt makalöst vackert gjord (filmad i Nya Zeeland, liksom ”Sagan om Ringen” och George Lucas’ ”Willow”), äntligen har man här en science fiction där naturen inte är bortglömd utan i stället framhävd, då egentligen hela denna saga är en saga om naturen; den har ett friskt tempo hela vägen, skådespelarna är förträffliga allesammans, om dock Sigourney Weaver gör det starkaste intrycket som läkaren som vet vad allting handlar om och tar fullt ansvar konsekvent hela vägen – ännu en makalös karaktärsroll för S. Weaver, som har förändrats märkvärdigt litet sedan hon debuterade i Peter Weirs ”Brännpunkt Djakarta” för 35 år sedan, (och här har hon äntligen fått en värdig SF-roll att göra utan artificiella monster – monstret i denna film är Människan); men det kanske mest aktningvärda med denna film är att storyn håller, hur omöjlig den än är. Den är helt enkelt så övertygande gjord, så man tänker inte på att den är omöjlig. (Det omöjliga elementet skulle främst vara det att man på vetenskaplig väg skulle kunna flytta en människas medvetande och personlighet från en kropp till en annan, där den kunde vara verksam på obestämd tid – och kunna flyttas tillbaka igen.) Det är detta som är *Avatar*, en personlighets övertagande av en annan kropp än den egna (exempel på vilket faktiskt förekommer t.ex. i den urgermanska *Nibelungenlied* om hjälten Siegfried med draken och dom); men den här filmen är helt enkelt science fiction när det är som bäst. Det var mest naturfilmningarna som lockade mig att gå och se den, och de överträffade mina vildaste förväntningar i sin makalösa fantasi och överväldigande kreativitet.

Jag har alltid haft det emot *science fiction*, att naturen i stort sett varit utesluten från genren ända sedan H.G.Wells tid, redan han väckte därför min motvilja mot genren, men här är nu äntligen naturen tagen till heders. Man kan se den välskrivna storyn som en nästan moraliserande skröna, men egentligen handlar alltsammans om panteism. Det är detta som retat gallfeber på Vatikanen, som nästan fördömt filmen och i varje fall utgjort dess skarpaste kritiker. (Redan Giordano Bruno brändes ju som bekant av Vatikanen på bål för sin uttryckta panteism. Bakom detta kan man misstänka, att Vatikanen ser panteismen som en farlig konkurrent till Vatikanens monopolpretentioner på Gud – Vatikanen gör ju som bekant anspråk på att vara ”*den allena saliggörande kyrkan*” och utesluter därmed möjligheten för var och en att bli salig på sitt sätt, vilket panteisterna hävdar människans rätt till, från Spinoza och Voltaire framåt.)

Tillbaka till Sigourney Weaver och filmens problematik, det mänskliga monstret som fiende till naturen och därmed som det enda som hotar livets existens. Walt Disney vågade presentera denna problematik redan 1940 i ”Bambi”, där människan aldrig syns men förekommer som Bambis moders mördare och som sedan förstör hela skogen av rent slarv. Sigourney Weaver gjorde även huvudrollen i ”De dimhöljda bergens gorillor” (”*Gorillas in the Mist*”, Michael Apted) för 20 år sedan om Dian Fossey, som sedermera mördades för sitt beskydd av gorillorna som jagades ihjäl av tjuvskyttar, en mycket upprörande film, som tvingade publiken att ta parti för naturen mot människan. Här gör Sigourney Weaver en mognare gestaltning av samma roll i ett mera universellt perspektiv – och blir även här martyr för sin förståelse av naturen.

Naturligtvis måste man strängt analysera filmens kritiska budskap. De blå gängliga och gymnastiska humanoiderna på Pandora framstår som ett slags idealiserad mänsklighet, som lever i total symbios både fysiskt och psykologiskt med naturen med gränslös hänsyn mot allt levande, medan människorna under ledning av en fasansfull överste framstår som hänsynslösa psykopater som bara är till för att förstöra för att egoistiskt och kortsiktigt tjäna på det. Det är en förödande kritik mot hela mänskligheten som skenande galningar som inte ens kan se hur destruktiva de är, och

det kusliga är att det är ingen förenkling utan fullständigt realistiskt. I det faktum att humanoiderna segrar med sina pilbågar mot obegränsade arméer av monstruösa pansarrobotar och militärresurser kan man se en djup symbolik – David mot Goljat upphöjt till 100.

Men framför allt är det en alldeles överväldigande vacker film, och dess största mästartgrepp är väl att den i all sin omöjlighet ändå lyckats göras fullständigt övertygande.

Filmfestivalens mest stilrena film var väl Margarethe von Trottas ”*Vision*” om Hildegard von Bingen och hennes livs svåra kamp för sina nunnor och deras rätt till ett eget liv i ett eget kloster – en av besvärligheterna för dem på 1100-talet var, att om någon munk eller präst eller annan celibatär råkade göra någon av dem med barn så hade de ingenting att komma med till sitt försvar. Blev man gravid var det ens eget fel, och man måste lämna klostret i gränslös vanära, varför ett antal nunnor i denna situation valde att döda både sig själva och barnet. För att lösa detta problem krävde Hildegard von Bingen som abbedissa ett eget nunnekloster för enbart nunnor, och det var väl hon den första att göra. Naturligtvis gjorde prästerna och munkarna hårdnackat motstånd, de ansåg inte att de kunde undvara den problemlösningsmöjligheten om det knep, svåra konflikter utbröt, men Hildegard kunde ingen trampa på. Hon fick sitt kloster, som tyvärr inte finns kvar idag, St. Rupertsberg vid Bingen-Schwarzenberg vid Rhen, där hon odlade sin trädgård och sina andliga konster med framför allt musik som bidragande läkekonst. Bara en gång släpper Hildegard loss i filmen, när hon med sina nunnor framför ett litet oratorium, där deras biktfar får spela Djävulen; och just genom att det är den enda scenen i filmen där någon kvinna verkligen får vara kvinna är den så utomordentligt triumferande och väl den scen som man sedan minns bäst och med det största välbehaget. Framför allt är filmen fullkomligt stilren – konsekvent 1100-tal hela vägen.

I Carlos Sauras film ”Jag, Don Giovanni” känner man igen det mesta från Milos Formans ”*Amadeus*”, som onekligen påverkat Saura mycket. Andra har påpekat influenser från Hallströms ”*Casanova*”, men ”*Amadeus*” är mera påtaglig. Filmen är en enda praktuppvissning hela vägen och blir som sådan ganska snart tämligen överlastad, vilket det tröga tempot knappast underlättar. Bäst är karaktärerna, som genomgående alla är träffsäkra, Mozart, Salieri, Casanova, Lorenzo da Ponte och hans damer, ingen falerar, alla är övertygande och överensstämmer med verkligheten. Möjligen är Mozart något för storvuxen, men det är en småsak. Filmen skildrar Lorenzo da Pontes liv, skribenten som skrev librettot till ”*Don Giovanni*”, som lärjunge till Casanova och som driven i landsflykt från Venedig träffar på Salieri och Mozart i Wien, kommer mycket väl överens med Mozart, varpå de samarbetar med strålande resultat, medan dock Mozart bara blev 35 år medan da Ponte levde till 87, fastän det var *han* som var vivören och utsvävaren och inte den stackars sjuklige Mozart.

Guy Mitchells thriller ”*Revolver*” har orättvist dåligt rykte. En spelare kommer in på ett casino någonstans, det behöver inte alls vara Las Vegas, i avsikt att göra upp med innehavaren, spelad av Ray Liotta, varvid komplikationerna vidtar genast. Manuset är så spetsfundigt tilltricksat, att varje detalj är viktig, och då allting hela tiden händer mycket snabbt och intensivt blir man lätt efter. Hur som helst, spelaren, mästertligt spelad av Jason Stratham, blir hjälpt av två skumma typer, som tvingar honom till samarbete för att alls överleva. De bedriver skumraskaffärer i den hårdaste skolan, och intrigernas förtätning förenklas inte av att en av Ray Liottas anställda mördare kommer i konflikt med sig själv och inte bara skjuter ner dem han skall skjuta ner. Luc Besson var med och skrev manuset, och man känner igen hans grepp i många raffinerade vändningar. Allt blir ständigt mera tillkrånglat och omöjligt att bena ut, medan sedan slutklämmen

kommer som en förklaringsöverraskning från ovan – plötsligt framstår hela logiken i obegripligheten som fullständigt bländande i sin självklara genialitet. De flesta som sett den som gett den mörkdande kritik har väl sett början, blivit frustrerade över att de inte kunde hänga med och gett filmen skulden, utan att ha sett slutet.

Mindre lyckad var Christopher Nolans ”*Prestige*” trots två så lysande huvudskådespelare som Hugh Jackman och Christian Bale som två konkurrerande trollkarlar – medan Michael Caine som mentor hjälper dem båda mot varandra. Till en början är handlingen intressant och spännande, men när Nikola Tesla (spelad av ingen mindre än David Bowie) blandas in i historien med en uppfinning varmed man kan klonas en levande varelse genom elektricitet blir *science fiction*-elementet mera löjligt än trovärdigt. Det går helt enkelt för långt och spårar ur, vilket är synd, då framför allt Hugh Jackman här gör en av sina bästa roller, även om han alltid är bra.

Neil LaButes ”*Possession*” på A.S.Byatts roman med Gwyneth Paltrow och Jeremy Northam som vi recenserat förut förblir tveklöst en av 2000-talets hittills vackraste filmer – den var ännu bättre andra gången. Gwyneth Paltrow och Aaron Eckhart spelar två studenter i London som kommer på att en ytterst respektabel och framstående viktoriansk poet (spelad av Jeremy Northam) hade en kärleksaffär fastän han var gift, vilket uppdagas just när poetens stora jubileum skall gå av stapeln. Det hela blir upplagt som en spännande utforskning av det förbjudna, där mystiken och den delikata situationen hela tiden blir mer spännande och tillspetsad. Det hör till saken att den älskade (utomordentligt väl spelad av Jennifer Ehle) sammanlevde med en annan sällskapsdam i ett kärleksförhållande, medan poetens äktenskapsliv var oantastligt platoniskt. Paltrow och Eckhart känner sig mer och mer skuldmedvetna i sin utforskning av dessa dubbla förbjudna förhållanden och känner sig som smygtittare, samtidigt som deras egen relation kompliceras – det finns även andra inblandade. Men framför allt är filmen nästan lyriskt vackert gjord – det är egentligen poesin som spelar huvudrollen här, medan kärleken bara är dess naturliga ackompanjement...

”*The Jacket*” var en mer brydsam historia, troligen inspirerad av Jack Londons ockulta roman ”*Tvångströjan*”, om en dårhusintern som lär sig överleva outhärdligheten i en tvångströjas fängelse med att resa bort från kroppen – och ägna sig åt vilka andliga utsvävningar som helst. Här är det Adrian Brody som spelar krigsskadad från Gulfkriget och har tappat minnet, som slutligen hamnar på dårhus i ett vintrigt norra Vermont, där han utsätts för tvångströjeterapi av sin bistre läkare Kris Kristofferson, medan Jennifer Jason Leigh är ett slags motpart som en mera mänsklig sköterska. Under en av sina utflykter från tvångströjeexistensen träffar Adrian Keira Knightley, som visar sig vara dottern till en ensamstående alkoholiserad moder som han en gång hjälpt. Det hela är alltså en psykiatrisk historia med mycket intrikat psykologi men med briljanta skådespelare, och framför allt Adrian Brody är alltid värd all uppmärksamhet.

”*Rogue Assassin*” var en annan thriller med Jason Stratham, där han spelar ungefär samma karaktär som i ”*Revolver*” men här i polisuniform, närmare bestämt FBI. Detta är en blodig *action*historia med full fräs hela vägen och massor av massakrer, men den är inte alls så ytlig som den verkar, ty det visar sig, att den mördare som de är ute efter, den så kallade *Rogue Assassin*, inte alls verkar vara den mördare han utger sig för, då han mördar folk från det läger han arbetar för i stället för dess fiender. Han spelas av Jet Li och blir kallare och mer distansierad för varje nytt mord han begår som bara sätter mer myror i huvudet på polisen då mordoffren bara blir värre gangstrar hela tiden. Stratham är ute efter denne Rogues liv, då denne Rogue dödat hans bästa vän, men det visar sig, att allt inte riktigt är vad det har verkat vara. Finalen är synnerligen klurig, först vägrar

man acceptera den, men efterhand måste man falla till föga för dess kalla logik. Detta är en intelligent thriller som mer och mer tas över av en ständigt bittrare och naknare realism.

”Kärlekens raseri” på en roman av Ian McEwan är en ytterst obehaglig historia som inte blir mindre obehaglig på film, varför filmen i princip är outhärdlig. Vi har försökt se den en gång och misslyckats, och det gick inte bättre andra gången.

Som tröst för alla andra dåliga filmer har man då kunnat gotta sig i den fantastiskt distansierade polisinspektör Christopher Foyle i Hastings i 19 avsnitt, tvåtimmarsepisoder varje gång, och hans mysterier mitt under andra världskrigets mest kritiska skede, spelad av Michael Kitchen. Serien tycks redan ha gått i ett antal repriser, det är tur att det är så många avsnitt, för då har man alltid några kvar, och den lär väl bli klassisk – det är ”*Foyle’s War*” vi talar om.

Språk utan gränser

För tre år sedan knappt avled Erik Gunnemark, legendarisk lärare här i Göteborg, som redan 1964 startat sitt språksällskap ”*Amici Linguarum*” för lingvister världen över. Under sina sista 40 år utbredde han detta nätverk till att omfatta alla kontinenter och så många språk som möjligt, med experter inom nästan varje språkfamilj och språkyrkeskategori, från översättare och journalister till universitetsprofessorer, tolkar och författare. En universitetsprofessor i New York var författare till böcker inom specialområden som häxkonst, svart magi, gnomer och fantomer, en annan universitetsprofessor i Paris var expert på de romiska språken, en annan i Las Vegas gav ut specialhandböcker i spel, en spelade Shakespeare på japanska i Tokyo, en annan i Tokyo var militärhistoriker med andra världskrigets ledare/förlorare (som i Japan alla begick självmord) som specialitet, en rysk professor med polskt namn behärskade 50 språk av vilka han talade 20 flytande, andra medlemmar kom från Uruguay och från Mizoram i den avlägsnaste delen av Assam i Indien, och så vidare. Vid ett tillfälle kom han i kontakt med *Fritänkaren* och blev entusiastisk över Shakespearedebatten varför han bidrog till den med en artikel (nr. 53) och förblev sedan en av våra läsare med en särskild *dossier* upprättad i vårt namn, i vilken veva även Lanciai blev medlem av ”*Amici Linguarum*”. Erik hade planer på att utveckla detta språksällskap vidare på nätet men kom aldrig så långt. När han avled 90 år gammal 2007 hade han knappt ens hunnit börja, och då blev allting tyst.

Då endast han varit sällskapets administratör, och då vi aldrig hörde något vidare från någon eventuell stafettvidtagare, såg vi saken som förlorad och kunde inte göra något åt det.

Men så plötsligt i år fick vi ett brev på posten med det glada budskapet att ”*Amici Linguarum*” grävts upp igen och ruskats liv i genom främst några yngre språkentusiaster i Moskva, som gav ut en egen tidning på nätet, ”*Tjasok*” eller ”*Chasok*”, där meningen var att alla dess skribenter skulle skriva någon artikel på sitt eget modersmål. Brevet var avsänt från en svensk kontaktman, varför vi omgående tog kontakt med honom med beröm av initiativet.

Sedan dess har vi ägnat mycket av vår tid åt att spåra upp de gamla medlemmarna och förnya kontakterna. Flera kunde vi tyvärr få fram uppgifter om att hade avlidit, men där var åtminstone två professorer, en svensk och en tysk, som fortfarande kunde vara aktiva vid 95 års ålder. Under trägen spårning på nätet kunde vi omsider få fram ett tjugotal e-postadresser till gamla medlemmar som vi kontaktade. Många av dessa har redan hört av sig. 64 svenskar kontaktades med snigelpost, från vilka ungefär en femtedel returnerades från ”okänd adress”. En grupp ”*Amici Linguarum*” formades på

Facebook, som efter bara en vecka redan räknar mer än 20 medlemmar, de flesta nya och yngre.

Syftet är att stimulera allt språkintresse och att därvidlag lägga särskild vikt vid modersmålet med den synpunkten, att ju bättre man kan sitt modersmål, desto bättre kan man även lära sig andra språk. Inga skrankor finns för föreningen, den är helt utan politiska och ideologiska gränser, "*Tjasok*" handlar mest om litteratur och särskilda språks speciella egenheter, vi har kontakt med en annan internationell sida på nätet som enbart handlar om språkinläring ("*Learn any language*"), och *Fritänkaren* kan till *Amici Linguarums* brokiga språkkarta även lägga till det enda transcendentala språket, som är musiken. Därav följande lilla manifest:

Musikens språk

Musikens språk är det enda transcendentala språket,
då det är det enda språk som förstås av alla språk utan förkunskaper.
Även den mest omusikaliska människa kan förstå en enkel melodi
och därav bringas till känslomässig reaktion av upplyftande slag,
vilket knappast något talat språk i samma mån kan göra.
Dock har musiken sin egen grammatik, ehuru enkel,
utan vilken musiken inte har någon mening.
Liksom en språksats måste bestå av subjekt och predikat för att alls ha någon mening,
kräver musiken melodi, harmoni och rytm.
En melodi kan vara utan harmonik och rytm men är då naken och behöver kläder.
Harmoniken är den fulländade kostymen, kläderna gör mannen,
medan rytmen gör den mera skräddarsydd och passande,
så att den kan klä vem som helst;
men med dessa tre komponenter, melodi, harmoni och rytm,
är musiken oslagbar som språk och tränger igenom överallt,
överglänsar alla språk och förenar dem,
ty vilka språk och ord som helst kan sättas till musik.
Den inneboende kosmiska ordningen i musiken
är därtill så fullkomlig i sin natur och så ren i sin begripliga abstrakthet,
att den i regel alltid har en positiv, upplyftande och inspirerande verkan.
Den är i sig ett ideal i sin oantastliga abstrakthet,
den är, som Leonardo da Vinci sade, "det abstrakta konkretiserat",
och kan därmed sägas utgöra en förenande länk mellan idévärlden och verkligheten
med en sorts prometeisk funktion i en upplyftande verkan för människan.
Beethoven såg sig själv som en Prometheus,
som stal elden från gudarna för att ge den åt människorna.
Kort sagt, musiken har just det som alla språken saknar,
det där lilla extra,
som bättre kan förena alla språk och folk och nationaliteter
än vad någon politisk talare kan göra.
Säg det med musik, och budskapet går fram,
medan nästan alla predikanter alltid talat blott för döva öron.

Här är några relevanta länkar till *Amici Linguarums* aktivitetssidor:

<http://www.kebi.se/erikgunnemark/index.html>

http://how-to-learn-any-language.com/forum/forum_posts.asp?TID=290

<http://www.facebook.com/group.php?v=info&ref=ss&gid=301545586765>

http://issuu.com/lanciai/docs/tchasok_3

En rektors avsked

Följande minnesord stod att läsa i Göteborgs-Posten:
"Ulla Andén, Göteborg, har avlidit 87 år gammal. Hon var anställd vid Göteborgs Högre Samskola åren 1955-1987. Den största delen av denna tid var Ulla Andén föreståndarinna för Lilla Samskolan, som även då omfattade förskola, lågstadium och mellanstadium.

Ulla Andéns insatser för Lilla Samskolans utveckling var mycket betydelsefulla. Skolan hade sedan 1930-talet bedrivit undervisning enligt Montessori-metoden, och Ulla Andén lade ner stor möda på att skolans Montessoriprofil skulle vässas. Hon gav lärarna många möjligheter till fortbildning och arbetade för att Montessoriundervisningen skulle anpassas till nya vetenskapliga pedagogiska rön.

Under hennes tid som föreståndarinna utvecklades Lilla Samskolan följaktligen till en Montessoriskola i tiden. Inte minst värnade hon om att de så kallade praktisk-estetiska ämnena, det vill säga de sköna konsterna, skulle beredas stort utrymme i skolans läroplan.

Skolan befann sig under denna tid i en utomordentligt svår ekonomisk situation, eftersom varken stat eller kommun lämnade några bidrag till verksamheten. Terminsavgifterna steg oroväckande. På den tiden sågs inte friskolor med positiva ögon av statsmakterna, och Ullas resor till Skolöverstyrelsen, nuvarande Skolverket, och riksdagens politiker blev många.

Med sakliga argument lyckades hon till slut övertyga makthavarna om Lilla Samskolans betydelse som ett pedagogiskt alternativ och därigenom säkra skolans framtid genom att den beviljades ett statligt ekonomiskt bidrag år 1968.

Vi som har arbetat på Lilla Samskolan under Ulla Andéns ledarskap minns henne med tacksamhet. Hon hade stort civilkurage, var inspirerande och kunnig, krävande och förstående. Med Ulla vid rodret kände vi oss trygga i vårt arbete i vetskap om att hon alltid värnade om Lilla Samskolans, dess kollegiums och dess elevers bästa.

Lärare och personal vid Lilla Samskolan
genom Elisabet Lindqvist"

Före henne var Yvonne Gyldén Lilla Samskolans föreståndarinna, en katolik som jag var mycket god vän med, en förtjusande kultiverad och energisk dam, som sedan drog sig tillbaka till Frankrike.

När jag började i femman i Samskolan hade jag inte läst engelska tidigare och måste då tillsammans med andra noviser sitta i överkurs efter skolan på måndagar för tant Ulla, inklämda i hennes lilla receptionsrum vid entrén. Det blev kvarsittning varje måndag, tills man pluggat ihjäl sig för att hinna i kapp de andra. Dessutom var de engelska läroböckerna så mördande tråkiga. Vid ett tillfälle kladdade jag ner pärmen (den hette "*I Like English*") så att det blev "*I Like Not English*". Det såg tant Ulla en gång, varpå hon med sitt skrämmande allvar långsamt sade till mig: "Jag hoppas du inte menar allvar."

Hur som helst, man slapp aldrig överkursen utan kom in i den gången, så att den hängde kvar även sedan man klarat spärren, och det har aldrig avtagit. Engelskan blev min överkurs på livstid. Och det var inte tant Ullas fel, som jag betraktade med en viss hatkärlek – hon var alltid så skrämmande seriös, hon menade alltid allvar, bara en gång kom vi på henne med att skämta, men samtidigt var hon med sin örnblick och örnäsa så stilig och vacker.

Samskolan och den katolska skolan, som jag kom från, var väl då och är kanske ännu idag Göteborgs bästa skolor, särskilt på lågstadienivå var de då direkt banbrytande, när jag kom till Samskolan hade jag ett enormt försprång före alla mina nya klasskamrater i grammatiska kunskaper, då vi i katolska skolan läst tyska i stället för engelska, medan Samskolan framför allt inriktade sig på kreativ undervisning med eleverna hänvisade

många timmar i veckan åt ”enskilt arbete”, varunder de själva fick bestämma vad de ville göra. Det var detta som utmärkte Montessori-metoden – att så tidigt som möjligt få barnen att själva ta självständigt ansvar.

Då detta skilde sig markant från hela landets skolsystem för övrigt, hade Ulla Andén en tuff dust med myndigheterna för att få dem att förstå det vettiga och behjärtansvärda i Montessoriundervisningen, precis som Maria Montessori själv hade haft femtio år tidigare. De flesta av oss fruktade Ulla Andén för hennes stränga *drive*, men den var just den rätta för att leda Samskolans principer till seger, vilken ju kom 1968 när den äntligen började få statsunderstöd. Hon var helt enkelt den perfekta rektorn för en pionjärskola.

Wagners genombrottsopera

”*Rienzi*” hade premiär i Dresden 1842 och etablerade sig från början som Wagners populäraste opera – 1873 firade den sin hundra föreställning i Dresden, och det var ingen hejd på dess popularitet, som till och med gjorde Wagner själv förlägen, då den representerade allt det som han senare mest tog avstånd ifrån. Det är en Meyerbeeropera helt inom ramen för Meyerbeers mall för en publikvinnande superopera med så stora och yviga gester som möjligt med pomp och ståt utan gränser med storvulnhet som högsta aspiration. I själva verket skrevs ”*Rienzi*” för operan i Paris, men Paris gav ju honom på nöten, varför Wagner för resten av sitt liv blev oförsonlig frankofob och nästan sjukligt hatisk i sin karaktär för att han inte kunde ta nederlag, vilket sjukliga hat med tiden kom att omfatta så till hans öde oskyldiga människor som den store Meyerbeer själv, hans läromästare, Felix Mendelssohn och alla andra judar.

Helt nyligen sattes ”*Rienzi*” upp igen i Berlin för första gången på mer än 100 år. Den hade sjunkit i totalt vanrykte, då den drabbades av det ödet att bli utsedd av Hitler själv till hans favoritopera – han identifierade sig på något sätt med den stackars Cola da Rienzo på 1300-talet, som försökte återupprätta Roms storhet och världsherravälde, vilket slutade med att denne Rienzo snöpligt flydde från staden för ett litet upprors skull och senare kom tillbaka efter att ha gjort upp med påven och då mördades för sitt svek mot folket. Den sanna historien om denne store fege man berättas inte sanningsenligt eller objektivt av den romantiske engelske författaren Edward Bulwer-Lytton, som romantiserade det hela och idealiserade en karaktär som hade väldigt litet gemensamt med den verkliga Cola da Rienzo. Det var denna roman som Wagner fick tag i och gjorde till en superopera med libretto av sig själv, som ännu mera fjärmade sig från verkligheten.

Denna nya uppsättning efter drygt 100 år av ”*Rienzi*” i Berlin gjorde däremot en sällsam succé, som hade varit total, om det inte hade varit för en bedrövlig miss: den stackars regissören tog sig an problematiken med att det hade varit Hitlers favoritopera på så sätt, att han förlade handlingen inte till det medeltida Rom utan till det Tredje Riket, huvudpersonerna är nazister, och Hitlers drömda spökmastodontiska Berlin har rekonstruerats i scenografin. Frågan är, om man alls hade kunnat göra en grövre miss. Wagners opera hade absolut ingenting med det Tredje Riket att göra, inte ens Wagner själv hade det hur mycket han än hatade sina judar (främst Meyerbeer och Mendelssohn) utan anledning, och att då självsvåldigt förknippa och ytterligare understryka nazismens förnedring av Wagner till sin idol måste betecknas som den nedrigaste tänkbara smaklöshet och värsta tänkbara kulturskändning.

Vi har tyvärr med åren fått vänja oss vid dessa operaförvridningar, där regissörerna tar sig friheten att förvräda de klassiska operorna till vad som helst utom till vad de var gjorda för, så att all realism har förtrampats och ersatts med surrealism, science fiction, dadaism och vad som helst, tydligen bara för ändamålet att skända originaloperan så mycket som möjligt. Alla medel har varit tillättna, all skönhet och realism har bannlysts,

och i stället har oigenkännligheten upphöjts till högsta gällande lag, med som enda resultat att de trognaste operaälskarna inte längre går på operan.

Det är väl liksom litet väl onödigt att införa allmän miljöförstöring även på scen...

Dock triumferade musiken i denna absurda föreställning över all förväntan, fastän redan här alla ansatserna finns till Wagners senare later och svagheter för överdrivna transportsträckor och elefantiasissymptom i drypande pekoral översentimentalitet. Likväl är denna opera lika frisk i sin ungdomlighet som den genialiska "Flygande holländaren", han var bara 28 när han skrev och komponerade den, och om man bortser från alla överdrifterna och bombasmerna måste man dock ge Wagner det erkännandet, att det är inget fel på hans musik, som alltid kommer att hålla.

Verdis triumf

Wagner föraktade Verdi och ville aldrig ha någonting med honom att göra och inte ens ta närmare del av hans musik, även om han inte hatade honom med samma oresonlighet som han oskäligt utsatte sina omedelbara föregångare och läromästare Meyerbeer och Mendelssohn för – han betecknade Verdi som en positivhalare som i bästa fall kunde presteras en sorts andra klassens manègemusik. I denna för en klassisk kompositör ytterst märkliga fientliga inställning mot sina kolleger måste man hos Wagner spåra ett svårartat mindervärdeskomplex. Han *var* definitivt ett överlägset geni, men Mendelssohn var honom överlägsen, och han hade ingen lyrisk begåvning, medan Verdi ständigt om och om igen överraskade med en innerlig ömhet och lyrisk finkänslighet som ingen hade kunnat tro honom om.

Tydligast kommer detta fram i "*Aida*", som Verdi ämnade som sin sista opera. Det är en mammutopera med storslagna överdådigheter, den komponerades enkom för Suezkanalens pampiga invigning och var programmerad att vara en opera som i storslagenhet skulle överträffa alla andra operor, vilket den också gjorde – den opera som kommer närmast "*Aidas*" prakt i triumfscenen är den då redan svårt alkoholiserade ryssen Modest Musorgskijs ofullbordade "*Boris Godunov*" från samma tid, medan inte ens Wagners "*Rienzi*" med sina effektfulla masscener kommer i närheten av Verdis effektfullhet i den oöverträffbara "*Aida*". Och ändå är det inte denna som smäller högst i "*Aida*", utan det är den stilla innerligheten och den intensiva lyriken i den ömma kärlekshistoria som trots all grannlåt och överdådig triumf är vad som uppbär och dominerar hela operan. Dödsscenen, när Aida uppsöker Radamès i hans krypta, där han begravts levande för sitt landsförräderi för Aidas skull, är kanske den lyriska höjdpunkten i all operalitteratur över huvud taget.

Egentligen behöver man inte säga mer om "*Aida*". Verdi menade själv att han därmed sagt sitt och helst inte ville säga något mera, men en riktig kompositör kan aldrig sluta komponera. Verdi var 58 när "*Aida*" hade premiär efter många om och men och hade helst dragit sig tillbaka för gott på sin ljuva lantvilla Agata, men hans musikkall hade alltid tvingat honom vidare och gjorde så också nu. Det vägrade lämna honom i fred.

Det var Alessandro Manzoni's död 1873 som blev den springande punkten för Verdis "*Requiem*". Alessandro Manzoni's betydelse som moralisk ryggrad för det återförenade konungariket Italien kan inte överskattas, då det i första hand var han som skapade det italienska språket. Hans litteratur är egentligen inte särskilt märkvärdig, hans mastodontroman "*De trolovade*" är egentligen ett orgiastiskt pekoral av sentimental pinsamhet, men hans insats för språket betydde desto mera. Hans italienska språk är egentligen ett effektivt hopkok på de toskanska och lombardiska dialekterna, alltså det språk som talades i Florens och Milano, Italiens då ledande städer, och toskanskan hade ju alltsedan Dantes dagar varit normgivande för hela Italien och är så ännu idag – Italiens motsvarighet till Svenska Akademin, "*Accademia della Crusca*", är en genuint florentinsk företeelse. Ingen var mera medveten om Alessandro Manzoni's

betydelse för det nationella språket som etniskt enande kraft än Verdi, vars goda vän han var, och Verdi såg det helt enkelt som sin skyldighet att till hans ära komponera ett fullvärdigt *Requiem*.

Det blev mycket mer än så. Verdis *Requiem* är alltså idag det fullödiga Requiem (dödsmissa) som komponerats, och även de som kommer närmast, Brahms' "*Ein deutsches Requiem*", Berlioz' närmast experimentella mastodont-Requiem och Dvoraks, kommer ganska långt ifrån. Närmast i kvalitet kommer Mozarts, som denne mästare ju tyvärr aldrig fick fullborda. Verdis är så komplett att det lämnar ingenting övrigt att önska. Varje avsnitt i denna överväldigande dödsmissa är i sig formfulländat och ett avslutat helt, och lyriken når ständigt högre höjder, för att krönas med hans mest glänsande sopransolo i den briljanta slutfugan "*Libera me*", befrielsebönen, som avslutar verket. De flesta andra *Requiem* har av en eller annan anledning hoppat över eller gjort denna obetydlig.

Och vad hade väl en Wagner att komma med mot någonting sådant? Han försökte inte ens. "*Parsifal*" har sina solenna höjdpunkter av översinnlig skönhet, men verket är som helhet, som de flesta av Wagners operor, ett groteskt pekoral. Man kan överösa Wagner med beröm och beundran i övermått utan att någonsin bli färdig för hans musikaliska genialitets skull, men han behärskade bara de stora gesterna, som han bara kunde överdriva, medan han inför lyrikens verkliga väsen alltid framstod som den extremaste motsatsen till all finkänslighet.

Kalender, mars-april 2010

- 1 *Frédéric Chopin 200 år.*
David Niven 100 år.
- 2 Camille Desmoulins 250 år.
- 5 Frank Norris 140 år.
- 6 Oscar Straus 140 år ('Ein Walzertraum')
- 9 Samuel Barber 100 år.
- 10 100 år sedan Kina avskaffade slaveriet.
- 11 Jerry Zucker 60 år ('The Naked Gun' m.m.)
- 12 Thomas Arne 300 år. ('Rule Britannia')
- Vaslav Nijinskij 120 år.*
- 13 *Hugo Wolf 150 år.*
- 16 Bernardo Bertolucci 70 år.
- 20 Beniamino Gigli 120 år.
Friedrich Hölderlin 240 år.
- 22 *Nicholas Monsarrat 100 år* ('The Cruel Sea')
- 23 *Akira Kurosawa 100 år.*
- 28 Hydroplanet fyller 100 år.

april

- 1 Italiens parlament fyller 150 år.
- 5 Agnetha Fältskog 60 år.
- 7 William Wordsworth 240 år.
- 9 70 år sedan Tysklands invasion av Danmark och Norge.
40 år sedan the Beatles upplöstes.
- 10 Copyright-lagen fyller 300 år.
- 16 Drottning Margrethe II av Danmark 70 år.
- 17 Karen Blixen 125 år.

- 21 100 år sedan Samuel Clemens (Mark Twain) gick ur tiden.
Brasilia 50 år som Brasiliens huvudstad.
- 25 Al Pacino 70 år.
Björn Ulvæus 65 år.
- 27 140 år sedan Heinrich Schliemann upptäckte ruinerna av Troja.
- 29 Uma Thurman 40 år.
- 30 Franz Léhar 140 år.

Resan trots allt, del 9: Resans clou och avslutning.

Mitt sista möte under resan ägde rum i Helsingborg med en person jag aldrig hade träffat tidigare, men vi hade talats vid i telefon. Det var han som hade introducerat mig till Vulkanförlaget, han bodde i Hässleholm (20,000 invånare) men var egentligen Kristianstadsbo, han hade arbetat i Grekland och Egypten och var så nära en professionell arabist som man kunde komma och mycket intresserad och insatt i allt som rörde den muslimska världen. Vi fick en och en halv timme tillsammans på en cafébar i stationshuset i Helsingborg och hade utomordentligt god behållning av varandra.

Jag frågade honom rent ut om han trodde att president Obama kunde lösa Mellan Östern-problematiken. ”Glöm det,” sade han rakt av. ”Den kan aldrig lösas.”

Han förvånade mig med att som arabist vara 100% för Israel. ”Efter andra världskriget fick Tyskland ta emot 11 miljoner flyktingar från Polen och förlorade tidigare tysktalande områden som försvunnit in i Östblocket. Efter tio år fanns det inte kvar ett enda flyktingläger, och varenda flykting hade inlemmats i samhället. När Israel blev stat upprättades det flyktingläger överallt utanför gränserna, och alla dessa flyktingläger finns kvar ännu idag efter 60 år. Araberna har inte gjort den minsta ansträngning för att ta hand om alla dessa skeppsbrutna människor. De har bara låtit dem förbli strandade.”

Däremot tog han fullständigt parti för den egyptiska författaren Ala´a El-Aswany och hans ställningstagande mot fundamentalistkarikatyrerna. ”Det finns ingen ursäkt för dålig smak, och provokationer utan anledning är alltid onödiga.”

Vi kom också mycket att tala om Turkiet och president Atatürks otroliga bedrift att på kort tid reformera det turkiska alfabetet (med avskaffandet av den arabiska skriften och införandet av latinskt alfabet) som i ett slag förde Turkiet 500 år framåt i tiden och fick det i princip färdigt europeiserat; sedan dess är Turkiet en västerländsk sekulariserad nation, hur mycket islam än lever kvar. Vi talade också om armenierna och deras lott, och han berättade om inrikesminister Enver Paschas onda bråda slut, han som beslutat om folkmordet. Efter sultanatets fall fick han gå i exil, och en dag mitt på Kurfürstendamm i Berlin blev han tilltalad. Han vände sig om och fick ett skott för pannan. Bödeln var sonen till ett av Enver Paschas otaliga offer bland armenierna. Domen och avrättningen blev mycket snabbare, effektivare och mera smärtfri än exempelvis Adolf Eichmanns fall. Inget snack, bara rakt på sak, pang och färdigt.

Han var orolig för att ha besvärat mig och uppehållit mig för länge under min hemresas sista etapp, men jag lugnade honom genast. Han hade blivit pricken på i-et för hela resan, och även vårt mellanhavande med varandra hade tills vidare bara varit inledningen till en början.

Sålunda kompengades alla resans besvikelser och uteblivna träffar av främst min nya kusin i Verona, återföreningen med min sedan 16 år förlorade bror ”*lost in translation*” i Amerika, och min kollega från Hässleholm. Det återstod bara att tillryggalägga den sista etappen hem och genast återuppta allt det arbete som fått ligga nere under 16 långa, intensiva men omistligt värdefulla dagars frånvaro.

9-24.4.2009

Rekordresan, del 4: Krisen i Rishikesh, den långa svåra vägen till Auli, och seger.

Min nya värdinna på Rishilok i Rishikesh var en fryntlig dam som hatade Rishikesh. Hon var från Dehra Dun, och jag försökte trösta henne med att Dehra Dun var värre, men hon höll inte med. Dehra Dun hade en gång varit bättre, innan det blev provinsens huvudstad. Sedan hade det förfallit alldeles.

Vid ankomsten hade jag ju blivit anmodad att flytta efter en natt, men detta justerades. Hon försäkrade mig att jag fick stanna hur länge jag ville för 165 rupier natten, och om det skulle bli trångt med påträngande turistgrupper kunde ett annat rum arrangeras. Jag var tacksam för alternativet till frihet, då jag ännu inte helt beslutat att resa vidare klockan 4 nästa morgon. Jag var nämligen inte frisk.

Det hade pågått ända sedan jag lämnat Dharamsala, då aptiten plötsligt svikit mig helt och ersatts av äckel. Efter frukosten i Rishikesh var jag reducerad till 50%, och det var direkt plågsamt och tröttsamt att göra den lilla promenaden till ett cybercafé på andra sidan Ganges. Hjärtat skenade, och jag hade tydligt feber. Efter promenaden vilade jag en timme före middagen. En vegetarisk *biryani* intogs med *curd* och te, det var en fullständigt oskyldig middag, men efter téet kände jag det komma. Det var bara att gå ut och kasta upp ordentligt.

Min gode kypare menade att det var föreningen av *curd* med te, men jag hade alltid intagit *biryani* med *curd* och te efteråt i Manali utan att någonsin uppleva det minsta obehag. Snarare var skulden att finna i det ganska nya problemet av ökad känslighet inför nedstigning några tusen meter. I september hade jag erfarit samma sak vid Rohtangpasset. Vid nedstigningen 2000 meter ner till Manali hade jag blivit riktigt dålig och kräkts, vilket Sandro kunde vittna om. Nu hände samma sak efter en vecka på 2000 meter i Manali och Dharamsala vid nedfarten till betydligt lägre nivå i Rishikesh.

Efter anfallet kändes det dock betydligt bättre, det var helt enkelt en alldeles normal kroppsrening som ägt rum, som nästan händer mig varje gång i Indien, och som egentligen bara var en bekräftelse på att man blivit färdig med anpassningen.

Natten blev dock inte lätt. För att orka gick jag och lade mig tidigt, men det fanns en osynlig mygga i rummet, och varenda gång man äntligen höll på att somna kom den surrande som en slipskärare och antastade en. Det var omöjligt att skydda sig då den var så liten att man aldrig kände var den landade. Varje gång spände man sig och väntade på sticket som aldrig kom. Så började den surra igen. Varje gång man trodde man hade fått den, och man nästan somnade igen, kom den surrande fram igen.

Klockan 4 hade jag fått nog och gick till bussen. Jag hade tur. Den första buss jag mötte på gatan skulle till Joshimath, och jag fick en utmärkt plats längst fram vid fönstret på vänster sida. Stolen kunde fällas något bakåt, så man kunde till och med få sig lite sömn.

Strax efter att vi lämnat Rishikesh definitivt bakom oss kom det på en europeisk passagerare. Han tog platsen bredvid mig, och vi kom i samspråk. Det visade sig att han var ryss och hemma från Omsk. Han arbetade i Tyskland och Nederländerna men bodde nu i Köln. Tyvärr skulle han genast stiga av igen. Vi hade bara sällskap i tre kilometer, så skildes våra vägar.

I Karanprayag efter 15 mil hände det igen – bussen skulle inte köra vidare, den hade ändrat sig och skulle ta en annan väg. Man hänvisades till en mindre buss och dess sämsta plats nästan längst bak med folk som stod och trängde i gången, så att man inte fick se någonting av utsikten. Det var helt misslyckat. Lyckligtvis fick man byta buss igen i Chamoli 5 mil längre fram, och där fick man åter en hyfsad plats.

Joshimath nåddes halv 4 på eftermiddagen efter elva timmars färd, det var fortfarande vackert och ljust, vädret lovade bara gott, man fick tillbaka sitt 100-rupiers rum på Nanda Devi från förra året, och jag kunde med tillfredsställelse konstatera, att alla mina gamla ställen fanns kvar och levde. Ingenting hade förändrats. Man var lyckligt återbördad till bergen från det odrägliga slättlandet.

Emellertid var magen kaputt. Det visade sig vid middagen när jag försökte äta normalt och misslyckades. Den extremt dåliga maten i Joshimath gjorde inte saken bättre. Man frågade sig hur man alls kunde få någon mat att smaka så övermåttan djävligt. Till och med en oskyldig ”*rice and dal*”, ris med linser, den universella basmaten i Indien, måste de krydda ihjäl. Man frågar sig varför hinduerna insisterar på att aldrig klara sig utan extrema kryddor som bara förstör all mat. Det är kanske för att de skall äta mindre.

Tomatsoppan var riktigt smaklig, men riset gick bara ner till hälften. Ingenting annat smakade heller.

För övrigt var det inget fel på mig, och fastän temperaturen i rummet gick ner till 12 frös jag inte och behövde jag inte nyttja strumpor. På morgonen gällde det: skulle man klara Auli?

Jag startade sju, och ganska snart kom den första diarrén, men vädret strålade. Efter den andra diarrén var jag nästan framme och kändes det redan bättre, och väl framme kunde jag njuta av en omelett med kaffe. Sedan var det bara att fortsätta.

Vädret var himmelskt, och det var väl det som avgjorde saken. Jag var fortfarande delvis reducerad, men det gick. Toppen hägrade, och varje steg var ett steg i rätt riktning som förde mig ett steg närmare målet. Jag hade inte nått toppen på nio år, och när jag nådde den år 2000 i samma kalasväder hade jag först tagit linbanan upp med det holländska paret Strik, som stannat i Auli. Magproblemet kändes som Chambapassets hämnd, för att jag hade svikit det, vilket ökade på min motivering – inte ett svek till!

Vinden var iskall, det låg snö här och där men aldrig så att den blev ett problem, benen fylldes alltmera av bly, och jag blev ständigt allt tröttare och måste allt oftare vila för att vänta ut hjärtklappningar.

Och så var man plötsligt uppe på samma toppar som man inte kunnat fotografera sedan 2000, resan när min bästa kamera förolyckades, varför jag inte kom tillbaka på tre år av grämselse över nederlaget; och som jag nu kunde fotografera igen men digitalt. Dock var det bara en örn i skyn som svävade över mig där den här gången. Då hade det varit fem.

Naturens tillbakagång hade också märkts på andra platser. Vägen genom skogarna mellan Dehra Dun och Rishikesh hade brukat vara fullknökade med apor. Tillbakagången hade märkts redan förra året, men i år såg jag bara fem apor vid vägen i den första skogen och en enda vid den andra, som var mycket större och tätare. Hade trafiken massakrerat dem alla?

En stor skuld till fria naturvarelsers drastiska tillbakagång, som bin och fladdermöss, hade tillmätts masterna för mobiltelefoni, som nu finns överallt och även här. När jag inte kunnat sova i Indien hade det alltid funnits en sådan mast i övertydlig närhet. Man kunde nästan inte se en kulle utan att det stod en polkamast där med osynlig strålning.

Näväl, jag hade i alla fall nått toppen vandrandes hela vägen nerifrån Joshimath, vilket var en personlig seger som inte kunde bli bättre – drygt 1500 meter rakt upp. Chambapasset var hämnat, och jag kunde fortsätta vidare.

(I nästa nummer: *Nya problem i Gwaldam – och i hamn.*)

Resan till Phuktar, del 6: Resan till Zanskar.

Hungern drev mig tillbaka till den tibetanska restaurangen för en extra omgång *momos*, vilket visade sig vara ett lyckokast av ödet. En ung man tilltalade mig där som visade sig vara tibetansk flykting och i färd med att grunda en skola för föräldralösa barn. Han var alltså en kollega till Lama Yonda i Pemayangtse i Sikkim, och jag gav honom dennes adress. Han ville inte ha pengar, bara hjälp med spridning av ordet, ty han skulle vara i behov av frivilliga lärare, precis som Lama Yonda, som skulle få mat och husrum gratis om dock ingen lön.

Där fanns då också Alberto från Monza, kollega och redaktör, och en fransk filmregissör, som fått sin film "Samsa" representerad vid Göteborgs filmfestival. Han hade alltså varit där. Samtalen blev ytterst intressanta och givande, och det var svårt att bryta upp därifrån. Min vän tibetanen, Mohd Izbai, drev två restauranger i Kargil och var dessutom lärare och hade arbetat som lärare sex år i Zanskar.

På skoj frågade jag honom om han händelsevis stött ihop med Johannes och gav en beskrivning. Han var just en sådan man som var lagd för att träffa individer sända av ödet, och han tänkte efter noga. Så sade han: "Jag tror han kan vara i Lingshod." Det var där Dalai Lama var för *retreat* och föreläsningar. Det skulle mycket väl kunna stämma: ett kloster mitt i hjärtat av Zanskar så fjärran från alla civilisationens vägar man kunde komma.

Det blev 16-sitsbussen för 1000 rupier per person. Vi skulle starta klockan 4 i morgningen, det skulle svida i allas plånböcker, men vi skulle åtminstone komma fram, vilket var det enda viktiga. Även den gamle med hela sin ofantliga utrustning skulle därmed komma fram trots allt.

Vi kom iväg närmare 5. Den gamle mannens guide hade blivit svårt insektsbiten under natten, ej av en skorpion men näst intill. På grund av den myckna utrustningen hade de stannat

på bottenplanet, för att slippa bära den upp och ner, trots varningar för just dessa giftiga insekter i Kargil.

Men vädret var ypperligt. Jag drömde att det var hållregn i ständigt drypande skval, medan Brahms skrev i direktionen för sats 3 i sin fjärde symfoni: "Till det hälsosamma rödvinets lov", – det finns inget belägg för detta, det är sådant man drömmer, den satsen är för övrigt hans mest bullersamma och stökiga scherzosats, själv lär han ha sagt att den illustrerade "Alexander i strid med elefanterna i Indien"; men det var en frisk dröm trots regnet – Brahms var ju en av de få av dessa stora kompositörer som hade ordning på sig. Han hade för övrigt samma födelsedag som Tjajkovskij, och båda är väl det senare 1800-talets främsta symfoniker.

När vi nådde Sanko klockan 6 hade redan solen gått upp, där vi kunde inta dagens första kopp te – mera fanns inte att tillgå. Under dagens lopp skulle vi stifta alltför nära bekantskap med denna dags unikt sällsamma problematik.

Men vädret var alldeles underbart. Där vägen kröker österut och tvillingbergen Nun och Kun framträder i överväldigande majestät kunde vi fotografera utan ett moln på himmelen, och så fortsatte det, även om det var bittert kallt.

Under vägen möttes vi av cirka 20 fullproppade bussar, alla på väg mot Leh. Det var hemresan för alla dem som rest till Zanskar för Dalai Lamas skull. Alla dessa bussar hörde hemma i Leh, de flesta var minibussar och tagna ur lokaltrafiken, så jag kunde förstå att Leh varit tämligen fordonlöst. Samtidigt verkade vi vara de enda på väg uppåt – inga fordon att köra om på vägen. I Sanko satt en rejäl 120-kilos engelsman och hoppades på att få lift mot Padam. Han vände sig till mig, men vi var redan nio personer, och hade vi klämt in honom hade dörrarna sprängts, så det var tyvärr säkrast att avstå.

Vädret höll i välsignande storslagenhet, och vi nådde Rangdum efter halva vägen omkring middag och motsåg då en äntlig och efterlängtd frukost. Då infann sig problemet. Det fanns ingenting att äta eller dricka i det lilla samhället Rangdum. Alla gästhus var stängda och låsta utom ett, de hade alla gett upp, och det enda det återstående kunde erbjuda var ris och linser. Det fanns inte ens te. Allt var slut och hade fullkomligt uppslukats av de 20 busslasterna återvändande ladakhier till Leh som av en gräshoppsvärm. Vi fick nöja oss med ris och linser med vatten. Det var rena fängelsematen och smakade förfärligt.

Vid gott mod trots allt på grund av det härliga vädret fortsatte vi vidare medan himlen bara blev blåare hela tiden och solen började värma ordentligt, medan vi samtidigt kunde frossa i idealiskt fotograferande. Jag hade knäppt allt detta förut, men de två av mina medresenärer som hade kamera, ett trevligt kultiverat par från Delhi åt det trindare hållet, var fullkomligt saliga och lika aktiva som jag.

Vi kom fram till Padam klockan 4 efter 11 timmar. Det var en fantastisk prestation av föraren, som varit på bettet hela vägen men vid ett tillfälle riskerat att somna. Då hade min vän från Delhi tillfälligt tagit över men bara kört i ultra-rapid, så han blev snart avlöst igen.

Både paret och jag fick rum i mitt gamla ställe *the Tourist Bungalow*, varefter jag äntligen kunde skaffa mig en anständig frukost. Där på hotell Kailashs stora restaurang satt den trinde engelsmannen från Sanko och höll hov. "Hur kom ni hit?" frågade jag förvånad. En timme efter att vi hade lämnat Sanko hade han fått skjuts med någon och kommit lyckligt fram samtidigt som vi.

De enda andra västerlänningar jag råkat på vägen var ett cyklande sällskap på tre personer från Spanien, en dam och två herrar, som cyklat ända från Srinagar.

I Rangdum satt det ett sällskap på fyra personer utanför det enda öppna stället. De hade inte heller fått någonting. Det var två äldre engelsmän och ett ungt par, där han var från Sverige, närmare bestämt Hälsingland, Hudiksvall. Han bodde med sin engelska dam i Kullu och skötte sitt arbete därifrån – den moderna lösningen på problemet att vara tvungen att bo vid sin arbetsplats, vilket digitaliseringen av samhället gjorde överflödigt. Numera kunde man som min kusin arbeta i Europa och bo i Nya Zeeland.

Paret från Delhi, som jag nu bodde granne med, hade haft turen att hitta oss. De hade redan gett upp försöket i Kargil att hitta ett fordon mot Padam när det inte fanns något och redan tillgripit sin B-plan att återvända samma väg och stanna till i Lamayuru och bokat plats på Leh-bussen, när de hörde talas om oss. Jag hade haft samma B-plan, och lyckligtvis hade vi sluppit tillgripa den och bodde nu grannar i Padam medan vädret bara strålade och strålade.

(I nästa nummer: *Munkarna i Mune.*)

Nya lektioner i Zanskar, del 16: Krisen.

Metabolismkrisen i Themisgam förföljde mig även den fjärde dagen med tre diarréer under natten... Har magen väl kommit i ordning tar det tid för den att återfinna sin reguljära normalitet och särskilt på 3500 meters nivå. Ju längre upp man vistas, desto känsligare blir balansgången för att hålla hälsan upprätt, och minsta rubbning kan ha förödande konsekvenser.

Misstaget jag begick i Themisgam var att stilla min hunger efter sjutimmarsvandringen i bergen. Till krisen bidrog chocken över att finna hur min familj i Themisgam inte fungerade. Uthungrad fick jag skaffa mat själv, och senare på kvällen bjöd mig de två charmerande damerna på en extra middag, som jag inte kunde motstå. Det blev för mycket med två rejäla middagar efter varandra (med bara två timmars mellanrum) efter att ha varit alltför uthungrad.

Det förstörde Themisgam för mig, och familjens ihjälkryddade mat gjorde inte saken bättre. Två nätter av ohyggliga gasattacker och krampanfall följde med åtföljande diarrékris i Leh. Dagen i Alchi var ett välkommet avbrott för vila i krisutbrotten.

Onsdag morgon fick jag en fin billig bussplats till Nubra för torsdagen medan frågan hur jag skulle komma tillbaka lämnades öppen. Därmed föll det andra Nubraalternativet med jeepen, och jag skyllde på mina tre diarréer. De hade ändå inte lyckats få ihop det till mer än fyra personer, vilket skulle medföra en för dyr kostnad. Min buss till Sumur i Nubra skulle fara tillbaka på fredagen, så det gällde att hinna med helst hela Nubra med även Diskit och Hundar på torsdag eftermiddag. I nödfall fick jag förlänga vistelsen till lördagen med mera oviss återkomst. Kom jag tillbaka på fredagen skulle jag kunna anträda återresan söderut mot Manalis för hälsan lägre och säkrare nivåer redan på söndagen den sista augusti, vilket skulle ge mig två vilodagar i Manali före vidareresan till den slutliga återhämtningen i Dharamsala.

Lauri dök upp på Old Fort Road i Leh, min estnische vän från vandringen över Yangthang. Han bodde för tillfället i Choglamsar men sökte ett boställe i Leh för sina sista dagar, så jag tog med honom till mitt ställe Lung Snon. Han erbjöds ett idealiskt rum med varm dusch för bara 300 och var intresserad. Senare mötte jag honom igen, och han hade då ändrat sig och ville stanna med en annan vän på hotell Lumbini närmare staden. Så kan det gå.

Han gav mig dock den intressanta upplysningen, att klostret Atitsa, målet för min intressantaste vandring i år, faktiskt var Ladakhs äldsta kloster. Guideböckerna nämnde det inte och kallade Lamayuru det äldsta, som var det andra, och endast specialkartor hade utmärkt Atitsa med en liten prick. Lauri hade varit där och mediterat och även frekventerat klostrets äldsta delar, några grottor, där något helgon för mer än tusen år sedan varit den förste att praktisera buddhism i Ladakh, varefter han gått vidare och fortsatt i Lamayuru.

Natten var lugn, men tyvärr lovade inte vädret mycket gott inför Nubra. Det var blåsigt och disigt, och över bergen snöade det för fullt. Vi kom lätt över passet Khardung La på 18350 fot eller 5600 meter och mötte bara sporadisk is på några ställen, men risken var att det skulle vara annorlunda när vi kom tillbaka. Jag minns min förra bussfärd över Khardung La år 2000 under rykande snöstorm vid månadsskiftet juli-augusti utan pardon, så att konduktörerna måste ploga snön med händerna fem meter i taget för att bussen skulle komma över. Vi såg många bilvrak som kört över kanten, mest jeepar men även lämningar av minibussar, truckar och till och med plogmaskiner.

Jag var ensam utlänning i bussen, som var full som vanligt. Vädret var disigt och inte idealiskt för fotografering. När jag anlände till Sumur efter sex timmar visade det sig att jag inte även skulle kunna besöka Hundar och Diskit. Det hade behövts en extra dag. På grund av vädrets försämring ansåg jag det inte värt att ta risken men att i stället satsa på att snarast komma ner över Rohtang La till lugnare och lägre nivåer. Jag hade återkommit till Nubra efter tre år, jag hade fått se hur vägarna och kommunikationerna hade blivit bättre och hur det knappast annars hade förändrats, Diskit och Hundar hade jag fått besöka och fotografera så utomordentligt väl 2004 och 2005, så jag kunde undvara dem och vara nöjd med att alls ha fått återkomma till Nubra och Sumur, som jag nu kunde utforska närmare.

(I nästa nummer: *Den sista trekken i Ladakh.*)

Den lugna stormresan, del 14: Yuksomfrågan.

Min värd och jag hade mycket att tala om då han också skrev och filosoferade och deltagit med artiklar i en tidning, som sedan förbjudits. Han frågade mig om råd med webbsidor och hur man gjorde, och jag hjälpte honom så gott jag kunde. Han var mycket intresserad av den tibetanska frågan och kom med en del synpunkter som var mycket tänkvärda.

Morgonen var helt idealisk med strålande väder, och jag kunde utnyttja den helt och hållet till mitt främsta nöje: att få sitta utomhus med alla bergen som panoramisk omgivning och få läsa och studera.

Yuksomfrågan infann sig i år igen som varje år. Jag hade en dag extra på mig, men tyvärr var det omöjligt att ta sig dit och komma tillbaka samma dag. Man måste stanna över natten. Dessutom var Yuksom ett kallare ställe än Pelling, och jag hade inga strumpor med mig, och jag hade här med nöd lyckats pressa upp rumstemperaturen från 12 till 13 grader. Jag hade frusit våldsamt halva natten.

Lama Yonda var borta men skulle kanske komma tillbaka i morgon. Yuksom var alltså uteslutet, men det vore vettigt och kanske njutbart att stanna en extra dag i Pelling.

På dagen gick jag ner till ruinerna av den gamla huvudstaden Rabdentse, Sikkims andra huvudstad efter Yuksom, där en livlig engelsk dam förekom med sin hotellvärd, som väl kände till mitt lokus i Darjeeling, då han själv bott där. Hon var inte nöjd med maten på sitt hotell, så hon kom över till mitt till middagen, och vi hade mycket trevligt utbyte av varandra. Hon var från Exeter och läste mycket och hade som e-mail-namn "*joyfulness*", vilket säger allt om henne. Hon arbetade som reseledare men tog sig ständigt mera ledigt för egna resor på egen hand. Hennes humör var det bästa tänkbara, vilket jag kunde behöva, då min tandkris inverkat menligt på mitt. Det blev långsamt bättre, jag rensade tänderna regelbundet med *Sikkim Rum* för 35 rupier (42,8%), men den högra kinden var hålig, medan den vänstra var svullen, vilket gav mig ett slående oregelbundet utseende där något inte stämde.

Krisen kom under natten, när tandvärken blev så svår att den nästan drev mig till vansinne. Till detta kom att jag inte kunde få fötterna varma – de frös förskräckligt trots täcke och dubbla filtar. När jag denna gång lämnade Göteborg hade jag faktiskt inte kommit på mig själv med att ha glömt någonting alls, och väl medveten om kalla nätter i Himalaya hade jag fått med mig både strumpor, skor och vantar. I Darjeeling hade jag emellertid inte frusit alls, varför jag lämnat vantarna, strumporna och skorna där, medan nu infann sig det rätta ögonblick då de verkligen hade behövts. Det var bara att gnugga fötterna varma om och om igen.

Resan hade utmärkts av att det hade varit alltför litet tid från början. Redan första dagen hade jag förlorat ovärderlig tid genom Diwalioredan, som dessutom spräckt min budget från början, och jag beklagade att jag inte kunnat stanna en dag extra i Rishikesh, Joshimath, Kausani och Almora, och Phudongvistelsen i norra Sikkim hade också förkortats. Nu unnade jag mig dock äntligen en extra dag i Pelling, och det lönade sig. Vädret den dagen var kanske det bästa på hela resan, inte ett moln på himlen, och så förblev det hela dagen – Kanjenjunga, den största och kallaste av alla skönheter, hade aldrig varit vackrare.

Mitt värdfolk var också idealiska. Trots ombyggnaden av sitt hotell hade de inte höjt priserna, och med särskild omtanke om budgetresenärer (som jag) och *backpackers* hade de behållit det billiga dormitoriet. Vissa rum hade TV, men de hade också låtit somliga vara utan, för att tillfredsställa alla sorters gäster. Detta borde vara standard.

Joan "*Joyfulness*" var ett fenomen. Hon var otroligt livlig och vital med ett stort hjärtligt homeriskt skratt och enda dottern till ett par som just hade gått bort, 92 och 96 år gamla, kärnfriska, utan ett grått hårstrå och utan glasögon. Hon arbetade ju som reseledare, och jag kunde föreställa mig henne som den perfekta turistplågaren och turistpådrivaren, men hon var också mycket beläst och talade ett härligt språk, så vi hade mycket gott utbyte av varandra. Nästan alla böcker jag nämnde för henne som särskilt bra hade hon läst.

Dock hade hon för bara tre år sedan haft en gruvlig olycka i en annans bil och nästan brunnit inne, suttit instängd och inte kunnat komma ut, förrän hon tog sig genom vindrutan och skar sönder hela ansiktet. I tre månader på sjukhus hade hon varit blind tills förbanden avlägsnades. Detta hade gett henne en fallenhet för hysterisk klaustrofobi, vilket kom till uttryck under vår gemensamma resa tillbaka till Darjeeling, när hon tvingades sitta inklämd längst bak i ett hörn utan möjlighet att ta sig ut om något hände.

Det förekom en svensk i Pelling. Han hade kommit som lärare för att arbeta vid Lama Yondas skola, men han hade kommit in på ett turistvisum, vilket inte tillät honom att arbeta i

Indien. Följaktligen kom han i klammer med de byråkratiska myndigheterna, det värsta man som utlänning kan råka ut för i Indien, och vilket normalt resulterar i att man aldrig kommer tillbaka eller ofta inte ens får komma tillbaka. Han fick nöja sig med att vara utan arbete under sina tre månader i Indien och siktade på ersättningsunderhållning i Nepal och Tibet, men det var alldeles fel årstid att fara till Tibet, så jag tvivlar på att han kommer dit. Han hade gärna velat träffa mig för att äntligen få tala svenska igen, och jag försökte också uppsöka honom, men våra vägar möttes aldrig. Vi gick om varandra eller hade otur. Bara för att få en sista möjlighet att få träffa honom följde jag den sista kvällen med till ett litet aftonsamkväm med öl, trummor, gitarrer och sång, men han kom inte dit.

Ej heller fick jag träffa Lama Yonda. Andra gången jag gick upp till Pemayangtseklostret var allt stängt och låst, och tredje gången hade han farit vidare till Gangtok. Johannes fick träffa honom innan jag kom, och de hade ett långt givande samtal och utbyte av varandra denna första gång de träffades, medan jag fick vara utan denna gång. Det hade hänt förut. Dagen efter hade Johannes rest före mig tillbaka till Darjeeling, medan jag vilade och vårdade min obeskrivliga tandköttsinflammation, som blev bra precis tills jag återvände till Darjeeling.

Det låg troll i detta. Darjeeling hade sänt mig denna infektion för att jag lämnade staden, och när jag kom tillbaka efter fyra dagar gick den över.

Joan var helt övertygad om att hon levte i Sikkim i ett tidigare liv, då hon kände igen sig överallt. En sådan känsla hade hon bara fått i Norge tidigare – hon hade rest över precis hela världen. Jag hade känt mig hemma i Darjeeling från den första gång jag kom dit 11.11.1992 vid invigningen av dess japanska fredstupa, och jag var fortfarande mest hemma här i hela Indien. Det förelåg definitivt ett outrannsaktigt förhållande mellan oss.

(I nästa nummer: *Samtal i Darjeeling.*)

Min vän Abasverus, del 96: Annie Besant.

Annie Besant var något helt annat än madame Blavatsky om inte rentav hennes diametrala motsats. Den ryska äventyrerskan från den högsta societeten i det kejserliga Ryssland saknade aldrig något och fick alltid som hon ville, medan den utsatta irländska modern, som berövats sina barn av sin knöl till make, en konservativ präst i norra England, kom från de enklaste tänkbara förhållanden som faderlös och adopterad av främlingar och fick strida hela livet för vad som idag skulle betraktas som självklarheter. Hon tog alltid parti för de svaga och förfördelade, vilket alltid ledde till bråk, då hon alltid engagerade sig så djupt. Därför fick hon alltid alla överheter och myndigheter emot sig, men hon vann ändå alltid i längden, ty hon gav sig aldrig, då hon visste att hon alltid hade rätt. Därtill hade hon ett civilkurage av astronomiska dimensioner och drog sig inte för att delta i vilda strejker desperat föranstaltade av de mest chanslösa och från början prisgivna. Hon kom därmed att höra till de främsta banérförarna för alla de mest förtvivlade brittiska rebellrörelserna på den tiden, de första socialisterna, de första irländska frihetsivrarna (som faktiskt understöddes av Gladstone, vilket åtminstone en gång kostade honom hans ämbete som premiärminister,) de första kvinnliga rösträttsförförarna och de första pacifisterna. Politiken var hennes naturliga element, liksom flummeriet var madame Blavatskys. Hon hörde även till de första som yrkade på självständighet för Indien, varför hon vid ett tillfälle hamnade i fängelse, som Gandhi fick henne ut ur. Under det första världskriget tog hon resolut avstånd från den brittiska imperiepolitiken för alltid och var sedan ledande som självständighetsivrare för Indien till sin död 85 år gammal 1933. Jag undrar vad hon hade tänkt om Hitler. Till skillnad från Blavatsky var Annie Besant aldrig rasist.

Därtill var hon exceptionellt frisinnad och mycket trogen i sina relationer. Hon försökte förgäves vid åtskilliga tillfällen försona sig med sin man, men han var hopplös. Det enda tillfälle jag vet när hon själv visade sig hård var när en av hennes kavaljerer svek henne för Eleanor Marx, dottern till Karl. Då bröt hon både med honom och med marxismen. Ett exempel på den andra ytterligheten: hon inbjöd den unge George

Bernard Shaw att komma och leva med henne, men han blev bara chockerad av hennes djärvhet och vågade inte.

Ändå passade hon bra tillsammans med madame Blavatsky, och de kom märkvärdigt väl överens för att vara så extremt olika både till personlighet och bakgrund. Hon fick som journalist i uppdrag att intervjua madame Blavatsky angående hennes bok "Den hemliga doktrinen" 1890, och mötet dem emellan måste ha varit en sensationell upplevelse, ty de blev bästa vänner genast för livet. Helena Blavatsky hade visserligen bara ett år kvar att leva, (hon blev bara 60 år,) men mötet var fullt tillräckligt för att Annie Besant skulle bli teosof på livstid. Det var ju hon som sedan tog över som teosofernas ledare 1908 efter att Leadbeater hade gjort bort sig efter alltför mycket sex med alltför unga pojkar. Ändå svek hon aldrig Leadbeater utan insisterade på att han skulle få återinträda som fullt värdig teosof trots sin vanära. Även Alcott, Blavatskys närmaste vän och medarbetare, förblev hon alltid fullständigt lojal.

Därmed skulle väl Annie Besant kunna betraktas som den fulländade efterträdaren till Blavatsky och som den bästa tänkbara ledare för teosoferna, men så enkelt var det inte. Hennes väg till detta ledarskap hade varit triumfartad hela vägen, hon hade vunnit den ena segern efter den andra för sin sak genom att offra sig själv i dess ständiga martyrier, och framför allt hade hon emanciperat Frimurarna, så att dessa genom henne numera tillät kvinnor inom frimureriet. Hon var den faktiska skaparen av de internationella sam-frimurarna av båda könen, som sedan mer eller mindre triumferade över hela världen.

Den stora kontroversen med Annie Besant var något helt annat, nämligen det område som var motsatsen till hennes expertområde politiken: det religiösa. Blavatsky hade huvudsakligen varit buddhist, medan Annie Besant med åren mer och mer tog avstånd från buddhismen för att i stället närma sig hinduismen. Det var i samband med det första världskriget, då jag lämnade Europa, som jag uppsökte henne i Madras angående denna sak för att närmare utröna åt vilket håll hon ämnade utveckla teosofin och vad det kunde ha för betydelse för framtiden. Hon var en storartad organisator och bildade där i Madras det huvudcentrum för teosofin i Indien, som sedermera även Maria Montessori tydde sig till, men det är en annan historia. Jag frågade henne rent ut:

"Vad har ni emot buddhismen, madame Besant?"

"Kalla mig Annie. Det gör alla andra," avväpnade hon mig spontant. "Madame Blavatsky krävde alltid att bli tilltalad Madame, men jag är bara en vanlig människa och syster. Jag har försökt avföra alla de snobblater som Helena tyvärr belastade teosofin med, och i verkligheten behöver vi inga titlar. Vi behöver bara varandra som medmänniskor."

"Det hade Buddha också tyckt. Så vad har ni emot honom?"

"Ingenting, men buddhismen är livsförnekande. Jag kan inte betrakta avståndstagandet från allt vad det dödliga livet inbegriper med dess lustar och nöjen och njutningar och glädjeämnen som sunt. Människan har rätt att leva, och man förnekar sig livet med att spåka sig och sträva efter att bli ingenting. Jag menar att Nirvana är en bluff, ett tomt intet, en chimär och ett självbedrägeri. Jag hyllar alla Bodhisattvas, som är inställda på att ständigt återkomma i nya inkarnationer av rent medlidande med människorna för att hjälpa dem till rätta, men att sträva efter ett slut på reinkarnationscykeln måste jag betrakta som förkastligt och att avsäga sig sitt ansvar för livet. Jag har den största respekt för den buddhistiska klosterregeln och för alla som väljer ett liv i celibat, ni vet kanske att jag hörde till de första som vågade ivra för barnbegränsning i England, renlevnad är förvisso det bästa sättet att leva, men att önska att avsluta det eviga liv som man eventuellt har till skänks vill jag nästan likställa med mord eller mordförsök. Det får man inte göra. Hinduerna accepterar det eviga lidandet genom den oupphörliga reinkarnationscykeln som ett livets oeftergivliga och naturliga villkor, och att avstå från detta vill jag beteckna som fegt. Jag anser inte ens att man *kan* avstå från det. Jag tror att när man väl befinner sig i Limbo på andra sidan och

överväldigas av det oerhörda av att man inte alls är död fastän man är död, så uppfylls man rent naturligt av en enda vilja, och det är att åter inkarnera, för att åter delta i livet och dela dess ansvar med alla andra levande varelser och njuta av samarbetet, samvaron och kommunikationen med allt levande liv. Att vilja något annat vore dåraktigt.”

”Är då det hinduiska kastväsendet bättre än den buddhistiska ateismen och livsförnekelsen?”

”Är du journalist? Jag märker nog att du försöker provocera mig. Naturligtvis är det hinduiska kastväsendet förkastligt och absurt, men det får dock det indiska samhället att fungera och har en kontinuitet att uppvisa på minst tre tusen år. Vilken annan civilisation eller religion har det? Alla andra har gått under, men hinduismen har alltid överlevt. Andra har invaderat Indien och bemäktigat sig det, men varenda erövrare, från Alexander till mogulerna och engelsmännen, har alltid bara lämnat efter sig ytterligare en volym i det hinduiska biblioteket. Det ämnar vi också göra, inte mer. Men vår volym skall åtminstone vara vettig och enbart handla om frihet och icke-våld, inte motsatsen, som egentligen all politik gjort i historien, som alltid grundat sig på enbart brottslighet.”

Som alla andra kunde jag bara medge att hon hade rätt. Jag noterade den unge advokaten Gandhi vid hennes sida, men hon hade många sådana indiska rådgivare, lärjungar och hjälpare. Den mest berömda var väl Krishnamurti, men fastän han svek henne, tog avstånd från teosofin och grundade sin egen rörelse, svek hon aldrig honom utan understödde honom frikostigt så länge hon levde. Och han kallade henne alltid fromt för sin moder. Sin egen son hade hon berövats, hon fick aldrig se honom mer efter skilsmässan som mannen vägrade godkänna som laglig, därför kunde han ta alla hennes pengar för hennes författarskap, och man kan misstänka att det var enbart därför han aldrig ville godkänna skilsmässan, men Krishnamurti var bara en av alla de många betydligt trognare söner hon fick i stället.

Symptomatisk statistik

En vän berättade, att det varje dag dör 29,000 barn av fattigdom, hiv/aids och väpnade konflikter. Här är en annan liknande statistik:

”Dina 29,000 barn om dagen är en förödande statistik, som för tankarna till andra liknande tallösa avgrunder, som aldrig får glömmas, såsom de hundratusentals kvinnor som slaktades av inkvitioner 1300-1700 anklagade som häxor, som de hundratusentals indianer som spanjorerna mördade i Latinamerika för att de inte var födda kristna och för att ta deras land och rikedomar, som de hundratusentals nordamerikanska indianer som mördades av engelsmän och amerikaner med flit, varunder engelsmännen uppfann bakteriologisk krigföring med att infektera filter som såldes till indianer med smittkoppor, som alla de oräkneliga ”kättare” som blev offer för den katolska inkvitionen 1200-1700, som de 1,5 miljoner armenier som mördades av turkarna i det första världskriget, det första systematiska folkmordet, som de 20% av alla tibetaner som mördades av kineserna för ingenting eller bara för nöjet av att förstöra deras kultur och identitet, som de 1,5 miljoner av sina egna som Pol Pot mördade i Kambodja bara för att hävda sin makt enligt Mao Zedongs instruktioner och föredöme, som de 6 miljoner judar som mördades av Hitlers nazister, det värsta folkmordet någonsin, för att inte tala om Lenins och Stalins 63 miljoner offer,

eller de åtminstone 70 miljoner som dog på grund av Mao Zedongs politik och förföljelser,
eller amerikanernas effektivitet, som i två korta bombningar skickade 500,000 oskyldiga civila japaner i döden antingen direkt eller med outhärdlig långsamhet, i Hiroshima och Nagasaki,
och så vidare, och så vidare,
vilket alltsammans om igen bara bevisat en enda sak:
att mänskligheten aldrig lär sig.”

Vad är människan för ett monster egentligen?

Den tionde mars har vi siktat in oss på nästa Medelhavsresa med Bulgarien som första anhalt. I juli kan det bli en resa tillbaka till Cambridge, i augusti planeras det för en ny expedition till Ladakh och Zanskar, och i november planerar vi ett sedvanligt återbesök i Darjeeling med andra bergstrakter, allt preliminärt, naturligtvis.

Således kan nästa nummer knappast väntas förrän mot senare delen av april.

Göteborg 28.2.2010

www.fritenkaren.se

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

<http://www.flickr.com/photos/lanciai>

<http://clanciai.webblogg.se>

<http://www.poeter.se/poetHome.php?writerId=7222>

<http://www.poetbay.com/poetHome.php?writerId=1057>

<https://www.vulkan.se/Profil.aspx?UserID=8127>

<http://issuu.com/lanciai/docs/>